

TEMA-CHEIE¹

Drepturile copilului

Dreptul de vizitare

(Ultima actualizare: 31.08.2024)

Introducere

Dreptul părintelui și al copilului de a se bucura unul de compania celuilalt constituie un element fundamental al vieții de familie [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 202], chiar dacă relația dintre părinți s-a destrămat (*Baškys împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 41). În plus, chiar și în cauzele în care un reclamant și copilul său nu au fost privați de „dreptul de a se bucura unul de compania celuilalt”, având în vedere că aceștia aveau o relație constantă, Curtea a considerat că atât cantitatea, cât și calitatea vizitelor - inclusiv a șederilor peste noapte, a vizitelor cu ocazii speciale și în timpul vacanțelor, dacă sunt considerate a fi în interesul superior al copilului - sunt foarte importante în contextul relațiilor personale pozitive dintre un părinte nerezident și un copil și pot consolida și mai mult relația lor, astfel încât aceștia să petreacă un timp de calitate unul cu celălalt (*Popadić împotriva Serbiei*, 2022, pct. 87).

În ceea ce privește viața de familie a unui copil, Curtea a reiterat că există un consens larg, inclusiv în dreptul internațional, care susține ideea potrivit căreia, în toate deciziile referitoare la copii, trebuie să primeze interesul superior al acestora. Într-adevăr, Curtea a subliniat că, în cauzele care implică probleme legate de plasamentul copiilor și restrângerea dreptului de vizitare, interesul copilului trebuie să prevaleze asupra tuturor celorlalte considerente [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 204].

Aplicabilitatea art. 8 din Convenție

Problema aplicabilității art. 8 în cauzele referitoare la dreptul de vizitare necesită o evaluare a existenței unei relații de familie care constituie o relație părinte-copil. Noțiunea de „viață de familie” nu se limitează la relațiile bazate pe căsătorie și poate include alte legături de familie *de facto*. Deși, de regulă, coabitarea poate fi o cerință pentru a considera că există astfel de relație, în mod excepțional, alți factori pot, de asemenea, să demonstreze că o anumită relație este suficient de constantă pentru a crea legături de familie *de facto*. De exemplu, cereri referitoare la dreptul de vizitare au fost introduse de:

- Părinți care nu exercită autoritatea părintească după divorț și al căror drept de vizitare a fost restrâns (*Luca împotriva Republicii Moldova*, 2023, pct. 85).
- Părinți cu copiii lor adulți, dar aflați în incapacitate din cauza unui handicap: Curtea a recunoscut că este posibil să existe o „viață de familie” între părinți și copiii lor adulți atunci când se poate demonstra că „între aceștia există elemente suplimentare de dependență,

¹ Întocmită de Grefă. Nu obligă Curtea.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

- altele decât legăturile afective normale” (*Bierski împotriva Poloniei*, 2022, pct. 39-41 și 46-47).
- Tați biologici: s-a constatat că aplicarea acestui principiu se extinde și la relația dintre tații biologici și copiii acestora născuți în afara căsătoriei. În această privință, art. 8 nu poate fi interpretat în sensul că protejează exclusiv o „viață de familie” deja stabilită, ci, în cazul în care circumstanțele justifică acest lucru, trebuie să se extindă la relația care s-ar putea dezvolta între un tată biologic și un copil născut în afara căsătoriei. Printre factorii relevanți în această privință se numără natura relației dintre părinții biologici, precum și un interes demonstrabil și un angajament din partea tatălui biologic față de copil, atât înainte, cât și după naștere (*A și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 73). Curtea a considerat că viața de familie ce se dorește a fi protejată poate intra, în mod excepțional, în domeniul de aplicare al art. 8, în special în cazurile în care nu poate fi imputabil reclamantului faptul că viața de familie nu a fost încă pe deplin stabilită (*Katsikeros împotriva Greciei*, 2022, pct. 47-48, *Schneider împotriva Germaniei*, 2011, pct. 81).
 - Bunici: în condiții normale, relația dintre bunici și nepoți are o natură și o intensitate diferite față de relația dintre părinți și copii și, prin urmare, prin însăși natura sa, aceasta necesită, în general, un grad mai mic de protecție [*Kruškić împotriva Croației* (dec.), 2014, pct. 110, *T.A. și alții împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 50, *T.S. și J.J. împotriva Norvegiei* (dec.), 2016, pct. 23-24]. Cu toate acestea, în cazul în care bunicii au avut grijă de un copil de la nașterea sa, comportându-se în toate privințele ca și cum erau părinții copilului, relația dintre bunici și copil va beneficia de același grad de protecție precum cel acordat relației dintre părinți și copii (*Terna împotriva Italiei*, 2021, pct. 64).
 - Părinți adoptivi: Curtea a constatat că relația dintre o familie adoptivă și un copil adoptat, care au trăit împreună timp de mai multe luni, constituie o „viață de familie”, în pofida lipsei unei legături biologice între aceștia. Curtea a luat în considerare faptul că între familia adoptivă și copil s-a dezvoltat o legătură afectivă strânsă, similară celei dintre părinți și copii, și că părinții adoptivi s-au comportat în toate privințele ca și cum erau părinții copilului (*V.D. împotriva Rusiei*, 2019, pct. 91-92, *Nazarenko împotriva Rusiei*, 2015, pct. 57-58).
 - Curtea a aplicat acest principiu și în cazul partenerului/soțului sau al fostului partener/soț al unui părinte, care nu era nici părintele biologic, nici părintele legal al copilului, dar care avea grijă de copil sau participa la creșterea acestuia sau a făcut acest lucru în trecutul recent – o astfel de relație fiind adesea denumită „parentalitate socială” [*Vinškovský Republicii Cehe* (dec.), 2023, pct. 40, *Callamand împotriva Franței*, 2022, pct. 20-22].

Cu privire la aspectul dacă o cauză trebuie examinată din perspectiva obligațiilor negative sau a celor pozitive

În special, deși scopul art. 8 este, în esență, acela de a apăra persoanele particulare împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice, acesta nu se limitează la a obliga statul să se abțină de la asemenea ingerințe; pe lângă acest angajament în esență negativ, pot exista obligații pozitive inerente respectării efective a vieții private sau de familie (*J.N. împotriva Poloniei*, 2022, pct. 145, *Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 89).

Curtea a recunoscut că, în materia dreptului de vizitare, limitele dintre obligațiile pozitive și obligațiile negative care îi revin statului în temeiul art. 8 nu se pretează unei definiții precise, însă principiile aplicabile sunt similare. În special, în ambele contexte trebuie să se țină seama de echilibrul just care trebuie asigurat între interesul general și interesele individului; în ambele cazuri, statul beneficiază de o anumită marjă de apreciere (*M.H. împotriva Poloniei*, 2022, pct. 65), iar procesul decizional trebuie să le asigure părinților protecția necesară a intereselor lor (*Popadić împotriva Serbiei*, 2022, pct. 85).

Măsuri care constituie ingerințe:

- Măsurile naționale care împiedică părinții și copiii lor să se bucure unii de compania celorlalți constituie o ingerință în drepturile protejate de art.8 din Convenție [*Baškys împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 41, *K. și T. împotriva Finlandei* (MC), 2001, pct. 151]. Deciziile prin care este restrâns dreptul de vizitare al unui reclamant constituie o ingerință în exercitarea de către acesta a dreptului său la respectarea vieții de familie, consacrat de art. 8 (*Bîzdîga împotriva Republicii Moldova*, 2023, pct. 55, *A.M. și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 51, *R.M. împotriva Letoniei*, 2021, pct. 102). În mod similar, plasamentul unui copil în îngrijirea statului și refuzul ulterior de a-i permite părintelui să aibă legături personale cu copilul său constituie o ingerință în exercitarea dreptului la respectarea vieții de familie (*E.M. și alții împotriva Norvegiei*, 2022, pct. 50-51).
- Deciziile prin care este limitat contactul între un reclamant și copilul său pot constitui, de asemenea, o atingere adusă dreptului la respectarea vieții private (*Katsikeros împotriva Greciei*, 2022, pct. 49).

Situații care angajează obligații pozitive:

Următoarele situații sunt examinate, în principiu, din perspectiva obligațiilor pozitive ale statului:

- În general, în cazul în care există litigii între părinți cu privire la dreptul de vizitare, Curtea va examina, în lumina obligațiilor pozitive care îi revin statului în temeiul art. 8, dacă se poate considera că dificultățile întâmpinate de autorități în ceea ce privește executarea unor hotărâri judecătorești prin care s-au dispus măsuri de protecție referitoare la relația dintre un reclamant și copilul său au constituit o încălcare a dreptului reclamantului la respectarea vieții sale de familie (*Baškys împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 41). Prin urmare, în cazul în care pretinsa încălcare a art. 8 este consecința separării reclamantului de celălalt părinte al copilului și nu rezultă direct dintr-o decizie sau dintr-un act al unei autorități publice, cauza trebuie să fie examinată în lumina obligațiilor pozitive care îi revin statului în temeiul art. 8 [*Vinškovský împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2023, pct. 44-45, *Honner împotriva Franței*, 2020, pct. 53, cu trimiterile suplimentare].
- Durata excesivă a unei proceduri interne, în cadrul căreia trebuie să se adopte o decizie cu privire la încredințare și la dreptul de vizitare, trebuie să fie examinată în temeiul obligațiilor pozitive ale statului (*Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 91; dar a se vedea și *M.H. împotriva Poloniei*, 2022, pct. 65).
- Neexecutarea hotărârilor judecătorești, prin care unui reclamant i s-a acordat dreptul de a avea legături personale cu copilul său, trebuie să fie examinate în temeiul obligației pozitive, care îi revine statului în temeiul art. 8, de a-i permite unui părinte să își vadă copilul și să creeze o legătură personală constantă și veritabilă cu acesta. În astfel de cazuri, Curții îi revine sarcina de a examina dacă autoritățile naționale au luat toate măsurile necesare care erau de așteptat în mod rezonabil din partea lor, în circumstanțele specifice ale cauzei, pentru a menține relația dintre reclamant și copilul său, precum și de a examina modul în care aceste autorități au intervenit pentru a facilita relația dintre persoanele în cauză, conform modalităților stabilite în deciziile interne relevante (*Anagnostakis împotriva Greciei*, 2023, pct. 55, *I.S. împotriva Greciei*, 2023, pct. 84).

Principii extrase din jurisprudența actuală

Atât în contextul obligațiilor negative, cât și în cel al obligațiilor pozitive, Curtea trebuie să analizeze, în lumina cauzei în ansamblu, dacă motivele invocate de autoritățile naționale competente pentru a-și justifica deciziile au fost „relevante și suficiente” în sensul art. 8 § 2 din Convenție. În acest scop, Curtea trebuie să verifice dacă instanțele naționale au realizat o examinare aprofundată a situației

întregii familii și a unei întregi serii de factori, în special de ordin faptic, emoțional, psihologic, material și medical, și dacă acestea au efectuat o evaluare echilibrată și rezonabilă a respectivelor interese ale fiecărei persoane, cu preocuparea constantă de a găsi cea mai bună soluție pentru copil [*T.A. și alții împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 52, și *Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 211].

Obligații negative:

În cauzele referitoare la măsuri interne care au împiedicat accesul unui părinte la copilul său, Curtea a recunoscut că autoritățile beneficiază de o marjă largă de apreciere, în special atunci când se pronunță cu privire la încredințare. Cu toate acestea, este necesară o examinare mai strictă în ceea ce privește orice alte limitări, cum ar fi limitările pe care aceste autorități le aplică exercitării de către părinți a dreptului de vizitare și în ceea ce privește garanțiile juridice menite să asigure protecția efectivă a dreptului părinților și copiilor la respectarea vieții lor de familie. Astfel de limitări suplimentare implică riscul ca legăturile de familie dintre un minor și unul sau ambii părinți să fie efectiv reduse [*Bîzdîga împotriva Republicii Moldova*, 2023, pct. 58, *Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), 2003, pct. 62-63]. Principii similare se aplică în cauzele referitoare la decizii privind dreptul de vizitare al bunicilor (*Q și R împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 95).

- Pentru a stabili dacă refuzul de a-i acorda unui părinte dreptul de a avea legături personale cu copilul era „necesar într-o societate democratică”, Curtea trebuie să examineze dacă, în lumina cauzei în ansamblu, motivele invocate pentru a justifica această măsură au fost „relevante și suficiente” (*Katsikeros împotriva Greciei*, 2022, pct. 57-63). În această privință, Curtea va ține seama de faptul că percepțiile cu privire la caracterul adecvat al intervenției autorităților publice în îngrijirea copiilor variază de la un stat contractant la altul, în funcție de factori precum tradițiile referitoare la rolul familiei și la intervenția statului în problemele familiale și disponibilitatea resurselor pentru măsuri publice în acest domeniu specific. Cu toate acestea, luarea în considerare a ceea ce este în interesul superior al copilului are o importanță crucială în fiecare cauză [*Kilic împotriva Austriei*, 2023, pct. 122, *Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 210].
- Atunci când iau o decizie cu privire la restrângerea dreptului de vizitare, autoritățile naționale au obligația să ia în considerare pretinsul istoric de violență domestică al unui reclamant, un factor relevant de care trebuie să se țină seama obligatoriu în cadrul aprecierii (*Bîzdîga împotriva Republicii Moldova*, 2023, pct. 62), precum și vulnerabilitatea reclamantului (*A.I. împotriva Italiei*, 2021, pct. 101-103).
- Curtea va analiza, de asemenea, procesul decizional al autorităților, pentru a stabili dacă acesta s-a desfășurat astfel încât să asigure faptul că opiniile și interesele părinților naturali sunt aduse la cunoștința autorităților și luate în considerare în mod corespunzător de către acestea și că părinții pot să exercite în timp util căile de atac de care dispun [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 212-213].
- În ceea ce privește procesul decizional, Curtea a hotărât că s-ar merge prea departe dacă s-ar afirma că instanțele naționale au întotdeauna obligația de a solicita opinia unui expert psiholog cu privire la problema acordării dreptului de vizitare unui părinte care nu exercită autoritatea părintească și că această chestiune depinde de circumstanțele specifice fiecărei cauze, ținând seama în mod corespunzător de vârsta și de maturitatea copilului în cauză (*ibidem*, pct. 213). Cu toate acestea, în mai multe cauze referitoare la copii, Curtea a constatat că procesul decizional nu a fost echitabil, având în vedere faptul că autoritățile naționale nu au dispus realizarea unei expertize, în cazul în care o astfel de expertiză era necesară pentru a evalua relația unui copil cu părinții săi ori pentru a aprecia dacă declarațiile făcute de copil corespundeau cu dorințele sale reale (*Byčenko împotriva Lituaniei*, 2023, pct. 116; a se vedea și *Omrefe împotriva Spaniei*, 2020, pct. 54-56).

- Problema privind necesitatea audierii unui copil de către instanțele interne depinde de circumstanțele specifice fiecărei cauze, ținând seama în mod corespunzător de vârsta și de maturitatea copilului în cauză (*Byčenko împotriva Lituaniei*, 2023, pct. 106).

Obligații pozitive:

Obligațiile pozitive inerente „respectării” efective a vieții de familie, în contextul cauzelor referitoare la dreptul de vizitare, implică adoptarea de măsuri menite să asigure respectarea vieții de familie, chiar și în sfera relațiilor dintre persoane particulare, inclusiv atât crearea unui cadru de reglementare a unor mecanisme de soluționare și punere în aplicare, menite să protejeze drepturile persoanelor, cât și punerea în aplicare, după caz, a unor măsuri specifice. Dreptul unui părinte de a beneficia de măsuri care să asigure reunirea acestuia cu copilul său și obligația autorităților naționale de a lua astfel de măsuri se aplică, de asemenea, în cauzele în care există litigii între părinți sau alți membri ai familiei copiilor cu privire la dreptul de vizitare și stabilirea reședinței copiilor (*E.K. împotriva Letoniei*, 2023, pct. 73). Acest cadru ar trebui să permită statului să adopte măsuri în vederea reunirii părintelui și copilului său, inclusiv în cazul unui conflict între cei doi părinți (*A.T. împotriva Italiei*, 2021, pct. 66, *R.B. și M. împotriva Italiei*, 2021, pct. 65, *Terna împotriva Italiei*, 2021, pct. 60, *Boștină împotriva României*, 2016, pct. 55). Cu toate acestea, obligația autorităților naționale de a lua măsuri pentru a facilita relația dintre un părinte care nu exercită autoritatea părintească și copiii săi nu este absolută: este o obligație de mijloace, nu una de rezultat.

- Obligațiile pozitive care le revin statelor în temeiul art. 8 din Convenție includ obligația de a institui cadrele de protecție necesare pentru pronunțarea deciziilor cu privire la modalitățile de exercitare a dreptului de vizitare (a se vedea, de exemplu, *Glaser împotriva Regatului Unit*, 2000, pct. 63, și, mai recent, *E.K. împotriva Letoniei*, 2024, pct. 73, și trimiterile citate).
- Preocuparea pentru unitatea familiei și pentru reîntregirea familiei în caz de separare sunt considerate inerente dreptului la respectarea vieții de familie, garantat de art. 8 din Convenție. În consecință, în cazul în care luarea în îngrijire de către autorități aduce atingere vieții de familie, autoritățile au obligația pozitivă de a lua măsuri pentru a facilita reîntregirea familiei cât mai curând posibil [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 205]. O decizie prin care se dispune luarea în plasament a unui copil ar trebui să fie considerată drept o măsură temporară, care urmează să fie suspendată imediat ce acest lucru este permis de circumstanțe, iar orice măsură de punere în aplicare a acestei decizii de plasament temporar ar trebui să fie în concordanță cu obiectivul final de reunire a părinților naturali și a copilului. În acest tip de cauze, caracterul adecvat al unei măsuri trebuie apreciat în funcție de promptitudinea cu care este pusă în aplicare, întrucât trecerea timpului poate avea consecințe iremediabile asupra relațiilor dintre copil și părintele care nu locuiește cu acesta. În plus, legăturile dintre membrii unei familii și perspectivele unei reîntregiri reușite a familiei vor fi inevitabil slăbite în cazul în care există obstacole în calea accesului facil și constant unul la celălalt (*ibidem*, pct. 208). Obligațiile pozitive nu se limitează la asigurarea reunirii copiilor cu părinții lor sau a posibilității părinților de a avea legături personale cu copiii lor, ci includ toate măsurile pregătitoare care trebuie luate în acest scop (*A și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 98, *A.T. împotriva Italiei*, 2021, pct. 66, *Haddad împotriva Spaniei*, 2019, pct. 54, *Polidario împotriva Elveției*, 2013, pct. 65). Într-adevăr, este posibil ca reunirea unui părinte cu un copil să nu poată avea loc imediat și să necesite măsuri pregătitoare sau etapizate (*T.A. și alții împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 62, *Neves Caratão Pinto împotriva Portugaliei*, 2021, pct. 112). Cooperarea și înțelegerea dintre toate părțile implicate va fi întotdeauna un factor important. Cu toate acestea, lipsa de cooperare între părinții separați nu este un factor care, în sine, poate scuti autoritățile de obligațiile pozitive care le revin în temeiul art. 8 din Convenție. Această dispoziție mai degrabă impune autorităților obligația de a lua măsuri pentru a reconcilia interesele conflictuale ale părților, interesul superior al copilului fiind considerat primordial. Deși autoritățile naționale trebuie

să facă tot posibilul pentru a facilita această cooperare, orice obligație de a aplica constrângeri în acest domeniu trebuie să fie limitată, deoarece trebuie luate în considerare interesele, precum și drepturile și libertățile tuturor părților implicate, și mai ales interesul superior al copilului și drepturile acestuia în temeiul art. 8 (*Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 94-95).

- Autoritățile naționale trebuie să țină seama de riscurile pe care exercitarea dreptului de vizitare le implică în ceea ce privește integritatea fizică și psihologică a copilului (*I.M. și alții împotriva Italiei*, 2022, pct. 111).
- Deși măsurile coercitive împotriva copiilor nu sunt de dorit în acest domeniu sensibil, nu trebuie exclusă recurgerea la sancțiuni în cazul unui comportament ilegal din partea părintelui cu care locuiesc copiii (*A.S. și M.S. împotriva Italiei*, 2023, pct. 153, *Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 95).
- În cazurile în care copiii nu doresc să aibă o relație cu unul dintre părinți, art. 8 le impune statelor să încerce să identifice cauzele acestei rezistențe și să le abordeze în consecință [*Jurišić împotriva Croației (nr. 2)*, 2022, pct. 43, *Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 94]. Problema privind necesitatea audierii unui copil de către instanțele interne depinde de circumstanțele specifice ale fiecărei cauze, ținând seama în mod corespunzător de vârsta și de maturitatea copilului în cauză (*A și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 110). Dreptul unui copil de a-și exprima propriile opinii nu ar trebui interpretat ca oferind efectiv copiilor un drept de veto necondiționat, fără a se ține seama de alți factori și fără a se efectua o examinare în scopul stabilirii interesului lor superior. Dacă instanța și-ar întemeia decizia pe opinia unui copil care este în mod vădit incapabil să își formeze și să își exprime opinia cu privire la dorințele sale – de exemplu, din cauza unui conflict de loialitate – o astfel de decizie ar putea fi contrară art. 8 (*A.S. și M.S. împotriva Italiei*, 2023, pct. 147, *I.S. împotriva Greciei*, 2023, pct. 94, *K.B. și alții împotriva Croației*, 2017, pct. 143).
- În ceea ce privește problema necesității de a dispune elaborarea unui raport de expertiză psihologică cu privire la posibilitatea de stabilire a unor modalități de exercitare de către reclamant a dreptului său de a avea legături personale cu copilul său, Curtea a observat că, în general, instanțele naționale sunt cele care trebuie să aprecieze elementele de probă prezentate în fața lor, inclusiv modalitățile de stabilire a faptelor relevante. Cu toate acestea, în mai multe cauze referitoare la copii, Curtea a constatat că procesul decizional nu a fost echitabil, având în vedere faptul că autoritățile naționale nu au dispus realizarea unei expertize, în cazul în care o astfel de expertiză era necesară pentru a evalua relația unui copil cu părinții săi ori pentru a aprecia dacă declarațiile făcute de copil corespundeau cu dorințele sale reale (*A.S. și M.S. împotriva Italiei*, 2023, pct. 157, *A și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 105 și 108).
- Desfășurarea ineficientă a procedurilor de încredințare și de atribuire a dreptului de vizitare, în special dacă durata acestora este excesivă, poate duce la o încălcare a obligațiilor pozitive prevăzute la art. 8, întrucât întârzierile procedurale și trecerea timpului care rezultă din acestea pot conduce la o soluționare *de facto* a chestiunii în cauză. Prin urmare, în cauzele referitoare la relația unei persoane cu copilul său, există obligația de a da dovadă de o diligență excepțională (*T.C. împotriva Italiei*, 2022, pct. 58). Această obligație, care este decisivă pentru a stabili dacă o cauză a fost examinată într-un termen rezonabil, astfel cum se prevede la art. 6 § 1 din Convenție, face parte, de asemenea, din cerințele procedurale implicite prevăzute la art. 8 (*Paparrigopoulos împotriva Greciei*, 2022, pct. 49, *Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 92). O cerință similară de promptitudine și diligență se aplică executării hotărârilor privind încredințarea minorilor și autoritatea părintească (a se vedea, de exemplu, *Barnea și Căldăraru împotriva Italiei*, 2017, pct. 87-89).

Exemple notabile

- *Honner împotriva Franței*, 2020 – refuzul autorităților interne de a-i acorda un drept de vizitare unei femei care nu avea nicio legătură biologică cu respectivul copil, născut de partenera sa și conceput prin reproducere asistată medical, atunci când cele două femei se aflau într-o relație. Instanțele naționale au observat că reclamanta și mama copilului aveau o relație extrem de conflictuală și că nu era în interesul superior al copilului să mențină legătura cu reclamanta. Curtea a admis că această decizie s-a întemeiat pe interesul superior al copilului;
- *A.M. și alții împotriva Rusiei*, 2021 – prima reclamantă este o femeie transgen, care a trecut, atât din punct de vedere medical, cât și juridic, printr-o tranziție de gen (de la bărbat la femeie). Ceilalți reclamanti sunt copiii săi, care s-au născut înainte de tranziția reclamantei. Instanțele interne au restrâns drepturile părintești ale reclamantei și au privat-o de contactul cu copiii săi din cauza tranziției sale de gen și a pretinsului efect negativ pe care l-ar fi avut asupra copiilor comunicarea ei cu aceștia și discutarea cu aceștia a unor aspecte legate de tranziția sa. Curtea a constatat că instanțele naționale nu au efectuat o evaluare echilibrată și rezonabilă a intereselor respective și a constatat încălcări ale art. 8 și art. 14 din Convenție;
- *Anagnostakis și alții împotriva Greciei*, 2021 – întârzieri în procedura având ca obiect stabilirea modalităților de exercitare a dreptului de vizită al unui tată în privința copilului său, care au avut ca rezultat o încălcare a art. 8;
- *R.M. împotriva Letoniei*, 2021 – decizii de suspendare temporară a autorității părintești a reclamantei și de restrângere a dreptului său de a avea legături personale cu copilul său vulnerabil, justificate de motive relevante și suficiente, în special de refuzul reclamantei de a coopera cu autoritățile, și pronunțate în cadrul unei proceduri interne la care reclamanta a avut posibilitatea de a participa pe deplin în toate etapele, inclusiv prin intermediul unor controale judecătorești repetate (a se vedea, de asemenea, *G.M. împotriva Franței*, 2021);
- *E.M. și alții împotriva Norvegiei*, 2022 – refuzul autorităților naționale de a anula decizia prin care s-a dispus luarea în plasament a celor doi copii reclamanti, decizia de retragere a autorității părintești a mamei și refuzul de a-i acorda acesteia dreptul de a avea legături personale cu copiii. Copiii au făcut obiectul unui plasament în regim de urgență din cauza îngrijorărilor legate de abuzuri sexuale și acte de violență. Curtea a concluzionat că, în cadrul procedurii interne, s-a acordat o atenție deosebită aspectului menținerii relației mamă-copil, în măsura posibilului, deși interesul superior al copiilor a rămas mereu considerentul primordial;
- *Paparrigopoulos împotriva Greciei*, 2022 – întârzierile în procedura de stabilire a paternității, care a durat nouă ani și opt luni, au afectat relația reclamantului cu copilul său;
- *Jurišić împotriva Croației (nr. 2)*, 2022 – situația continuă de neexecutare a unor hotărâri judecătorești prin care reclamantului i s-a acordat un drept de vizitare, în pofida pronunțării de către Curte a unei hotărâri prin care s-a constatat o încălcare a art. 8. Curtea a constatat neîncălcarea art. 8 din cauza comportamentului discutabil al reclamantului [a se vedea, de asemenea, *Ovakimian împotriva Rusiei* (dec.), 2016, pct. 62];
- *I.M. și alții împotriva Italiei*, 2022 – deciziile instanțelor naționale nu au ținut seama de dificultățile legate de desfășurarea întâlnirilor dintre copiii reclamantei și tatăl lor, care era violent, nici de condițiile nesigure evidențiate în mai multe rânduri de diferiți actori, nici de actele de violență suferite atât de mama copiilor, cât și de copii, și nici de procesul penal împotriva tatălui pentru rele tratamente, care era pe rolul instanțelor;
- *Bierski împotriva Poloniei*, 2022 – neîndeplinirea de către autoritățile naționale a obligației de a lua măsuri pentru a restabili legătura dintre reclamant și copilul său adult, acesta din urmă suferind de un handicap mintal grav;

- *M.H. împotriva Poloniei*, 2022 – întârzierea nejustificată de șapte luni în procesul de divorț prin acord comun și de încredințare, care a privat-o pe reclamantă de posibilitatea de a-și vedea fiica de vârstă mică timp de trei luni;
- *Vinškovský împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2023 – respingerea cererii reclamantului de a i se acorda dreptul de a avea legături personale cu copilul fostei sale partenere, cu care locuise timp de doi ani. Curtea a aplicat principiile generale referitoare la relația dintre „părinții sociali” și copiii fostului lor partener (a se vedea, de asemenea, *Nazarenko împotriva Rusiei*, 2015, și *V.D. și alții împotriva Rusiei*, 2019);
- *Anagnostakis împotriva Greciei*, 2023 – neexecutarea unor hotărâri judecătorești prin care reclamantului i-a fost acordat dreptul de a avea legături personale cu copilul său nu s-a datorat lipsei de diligență din partea autorităților relevante, ci relației tensionate dintre părinți și comportamentului acestora, în special atitudinii necooperante a reclamantului (a se vedea, *a contrario*, *I.S. împotriva Greciei*, 2023, *E.K. împotriva Letoniei*, 2023, și *A și alții împotriva Italiei*, 2023);
- *Bîzdîga împotriva Republicii Moldova*, 2023 – restrângerea dreptului de vizită al reclamantei în privința fiului ei, în urma unui proces decizional care nu a fost nici rezonabil, nici echitabil și nici suficient de rapid;
- *Luca împotriva Republicii Moldova*, 2023 – neadoptarea de către autoritățile naționale a unor măsuri prompte pentru a o ajuta pe reclamantă să mențină legătura cu copiii săi, acestea lăsând-o își apere singură drepturile, precum și neîndeplinirea obligației lor de a ține seama de episoadele de violență domestică pentru stabilirea dreptului de a avea legături personale cu copilul.

Recapitularea principiilor generale

- *Haddad împotriva Spaniei*, 2019, pct. 51-56, referitoare la obligația pozitivă a statului de a lua măsuri pentru a facilita reîntregirea familiei cât mai curând posibil;
- *Jurišić împotriva Croației (nr. 2)*, 2022, pct. 42-44, referitoare la obligațiile pozitive ale statului în ceea ce privește punerea în aplicare rapidă a dreptului de vizitare;
- *Popadić împotriva Serbiei*, 2022, pct. 82-85: recapitularea principiilor generale referitoare atât la obligațiile pozitive, cât și la cele negative ale statului în cauzele având ca obiect dreptul de vizitare;
- *Katsikeros împotriva Greciei*, 2022, pct. 52-55, referitoare la proporționalitatea unei ingerințe în viața privată a unui tată natural ca urmare a unei decizii de restrângere a dreptului său de a-și vizita copilul.

Trimiteri suplimentare

Ghiduri privind jurisprudența:

- Ghid privind art. 8 – Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței

Alte teme-cheie:

- Filiația
- Reprezentarea copilului în fața CEDO
- Dreptul copilului de a fi audiat în procedurile interne în materie de drept al familiei

PRINCIPALELE TRIMITERI JURISPRUDENȚIALE

Hotărâri de principiu:

- *Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), nr. 31871/96, CEDO 2003-VIII (extrase) (neîncălcarea art. 8; încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8);
- *Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), nr. 37283/13, 10 septembrie 2019 (încălcarea art. 8);
- *Abdi Ibrahim împotriva Norvegiei* (MC), nr. 15379/16, 10 decembrie 2021 (încălcarea art. 8 interpretat în lumina art. 9).

Alte cauze care intră sub incidența art. 8 din Convenție:

- *Glaser împotriva Regatului Unit*, nr. 32346/96, 19 septembrie 2000 (neîncălcarea art. 8; neîncălcarea art. 6 § 1; neîncălcarea art. 9);
- *K. și T. împotriva Finlandei* (MC), nr. 25702/94, CEDO 2001-VII (încălcarea art. 8 în privința deciziei prin care s-a dispus plasamentul în regim de urgență al lui J; neîncălcarea art. 8 în privința deciziei prin care s-a dispus plasamentul în regim de urgență al lui M; neîncălcarea art. 8 în privința deciziilor de plasament în regim obișnuit al ambilor copii; încălcarea art. 8 din cauza neadoptării de măsuri adecvate pentru reîntregirea familiei; neîncălcarea art. 8 în ceea ce privește restricțiile în vigoare impuse cu privire la dreptul de vizitare; neîncălcarea art. 13);
- *Schneider împotriva Germaniei*, nr. 17080/07, 15 septembrie 2011 (încălcarea art. 8; nu a fost necesară examinarea capătului de cerere în temeiul art. 8 coroborat cu art. 14);
- *Polidario împotriva Elveției*, nr. 33169/10, 30 iulie 2013 (încălcarea art. 8);
- *Krušić împotriva Croației* (dec.), nr. 10140/13, 25 noiembrie 2014 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Nazarenko împotriva Rusiei*, nr. 39438/13, CEDO 2015 (extrase) (încălcarea art. 8; nu a fost necesară examinarea capetelor de cerere în temeiul art. 6 § 1 și art. 13);
- *Ribić împotriva Croației*, nr. 27148/12, 2 aprilie 2015 (încălcarea art. 8);
- *Boștină împotriva României*, nr. 612/13, 22 martie 2016 (neîncălcarea art. 8);
- *T.S. și J.J. împotriva Norvegiei* (dec.), nr. 15633/15, 11 octombrie 2016 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *K.B. și alții împotriva Croației*, nr. 36216/13, 14 martie 2017 (încălcarea art. 8);
- *Barnea și Căldăraru împotriva Italiei*, nr. 37931/15, 22 iunie 2017 (încălcarea art. 8);
- *V.D. și alții împotriva Rusiei*, nr. 72931/10, 9 aprilie 2019 (neîncălcarea art. 8 din cauza deciziilor de a înapoia un copil părinților săi biologici și de a înceta tutela primei reclamante asupra acestuia; încălcarea art. 8 din cauza neîndeplinirii de către statul pârât a obligației de a le oferi reclamanzilor posibilitatea de a menține legăturile de familie dintre aceștia și copil);
- *Haddad împotriva Spaniei*, nr. 16572/17, 18 iunie 2019 (încălcarea art. 8);
- *Omorefe împotriva Spaniei*, nr. 69339/16, 23 iunie 2020 (încălcarea art. 8);
- *Honner împotriva Franței*, nr. 19511/16, 12 noiembrie 2020 (neîncălcarea art. 8);
- *A.I. împotriva Italiei*, nr. 70896/17, 1 aprilie 2021 (încălcarea art. 8; nu a fost necesară examinarea capătului de cerere în temeiul art. 13);
- *R.B. și M. împotriva Italiei*, nr. 41382/19, 22 aprilie 2021 (încălcarea art. 8);
- *A.T. împotriva Italiei*, nr. 40910/19, 24 iunie 2021 (încălcarea art. 8);
- *Neves Caratão Pinto împotriva Portugaliei*, nr. 28443/19, 13 iulie 2021 (încălcarea art. 8);

- *Anagnostakis și alții împotriva Greciei*, nr. 46075/16, 23 septembrie 2021 (încălcarea art. 8);
- *T.A. și alții împotriva Republicii Moldova*, nr. 25450/20, 30 noiembrie 2021 (încălcarea art. 8);
- *G.M. împotriva Franței*, nr. 25075/18, 9 decembrie 2021 (neîncălcarea art. 8);
- *R.M. împotriva Letoniei*, nr. 53487/13, 9 decembrie 2021 (neîncălcarea art. 8; scoaterea de pe rol a capătului de cerere formulat în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 1 cu privire la învățământul primar; capătul de cerere formulat în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 1, cu privire la școala de muzică, a fost declarat inadmisibil);
- *E.M. și alții împotriva Norvegiei*, nr. 53471/17, 20 ianuarie 2022 (inadmisibilă în privința celui de-al doilea și celui de-a treilea reclamant; neîncălcarea art. 8 în privința primei reclamante);
- *Callamand împotriva Franței*, nr. 2338/20, 7 aprilie 2022 (încălcarea art. 8; capătul de cerere formulat în temeiul art. 14 a fost declarat inadmisibil – neepuizarea căilor de atac interne);
- *Paparrigopoulos împotriva Greciei*, nr. 61657/16, 30 iunie 2022 (încălcarea art. 8; încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8; nu a fost necesară examinarea capătului de cerere formulat în temeiul art. 6 și 13);
- *Jurišić împotriva Croației (nr. 2)*, nr. 8000/21, 7 iulie 2022 (neîncălcarea art. 8);
- *Katsikeros împotriva Greciei*, nr. 2303/19, 21 iulie 2022 (capătul de cerere formulat în temeiul art. 8 și 6, cu privire la pretinsa lipsă de imparțialitate, a fost declarat inadmisibil – neepuizarea căilor de atac interne; neîncălcarea art. 8; neîncălcarea art. 6 § 1 în ceea ce privește respingerea motivelor de recurs suplimentare);
- *Popadić împotriva Serbiei*, nr. 7833/12, 20 septembrie 2022 (încălcarea art. 8);
- *Bierski împotriva Poloniei*, nr. 46342/19, 20 octombrie 2022 (încălcarea art. 8);
- *Baškys împotriva Lituaniei*, nr. 47410/20, 22 noiembrie 2022 (neîncălcarea art. 8);
- *M.H. împotriva Poloniei*, nr. 73247/14, 1 decembrie 2022 (încălcarea art. 8);
- *Kılıc împotriva Austriei*, nr. 27700/15, 12 ianuarie 2023 (neîncălcarea art. 8, considerat separat și interpretat în lumina art. 9);
- *Byčenko împotriva Lituaniei*, nr. 10477/21, 14 februarie 2023 (neîncălcarea art. 8);
- *E.K. împotriva Letoniei*, nr. 25942/20, 13 aprilie 2023 (încălcarea art. 8);
- *I.S. împotriva Greciei*, nr. 19165/20, 23 mai 2023 (încălcarea art. 8);
- *Vinškovský împotriva Republicii Cehe* (dec.), nr. 59252/19, 5 septembrie 2023 (capătul de cerere formulat în temeiul art. 8 a fost declarat inadmisibil – în mod vădit nefondat);
- *Anagnostakis împotriva Greciei*, nr. 26504/20, 10 octombrie 2023 (neîncălcarea art. 8);
- *Bîzdîga împotriva Republicii Moldova*, nr. 15646/18, 17 octombrie 2023 (încălcarea art. 8; încălcarea art. 6 § 1);
- *Luca împotriva Republicii Moldova*, nr. 55351/17, 17 octombrie 2023 (încălcarea art. 8);
- *A și alții împotriva Italiei*, nr. 17791/22, 7 septembrie 2023 (încălcarea art. 8);
- *A.S. și M.S. împotriva Italiei*, nr. 48618/22, 19 octombrie 2023 (încălcarea art. 8).

Dreptul de vizită din perspectiva altor articole:

- *Terna împotriva Italiei*, nr. 21052/18, 14 ianuarie 2021 (încălcarea art. 8; neîncălcarea art. 14 coroborat cu art. 8; nu a fost necesară examinarea capătului de cerere în temeiul art. 13);
- *A.M. și alții împotriva Rusiei*, nr. 47220/19, 6 iulie 2021 (încălcarea art. 8; încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8);
- *Q și R împotriva Sloveniei*, nr. 19938/20, 8 februarie 2022 (capetele de cerere formulate în temeiul art. 6 § 1, referitoare la procedura privind cererea de încuviințare a măsurii

plasamentului familial, inițiată de cel de-al doilea reclamant, și implicarea continuă a serviciilor de asistență socială în această procedură, în numele primei reclamante, au fost declarate inadmisibile – neepuizarea căilor de atac interne; încălcarea art. 6 § 1 în ceea ce privește capătul de cerere formulat de prima reclamantă cu privire la durata procedurii privind cererea de încuviințare a măsurii plasamentului familial; neîncălcarea art. 8 în ceea ce privește capătul de cerere formulat de reclamanți cu privire la procedura de stabilire a dreptului de vizitare);

- *T.C. împotriva Italiei*, nr. 54032/18, 19 mai 2022 (neîncălcarea art. 14 coroborat cu art. 8; capătul de cerere formulat în temeiul art. 8 a fost declarat inadmisibil – în mod vădit nefondat).